

Бублик Н.С.,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ОСОБИ, ЩОДО ЯКОЇ ОБВИНУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ БЕЗ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Повідомлення особі про підозру є складною процедурою, яка до речі, є достатньо вразливою перед зловживаннями. З одного боку, в умовах залежності підстав повідомлення про підозру від внутрішнього переконання сторони обвинувачення, остання може «затягувати» з повідомленням про підозру, здійснюючи про цьому обвинувальну діяльність. З іншого боку, особа може уникати отримання письмового повідомлення про підозру, не даючи тим самим можливості належним чином зафіксувати факт його вручення.

Водночас, певна об'єктивність підстав затягування з моментом повідомлення про підозру не знімає питання про дотримання прав особи, щодо якої здійснюється обвинувальна діяльність.

У той же час, висновок про можливу причетність певної особи до вчинення злочину є наслідком діяльності сторони обвинувачення щодо збору, оцінки та перевірки доказів. Дуже часто особа, яка в подальшому набуде процесуальний статус підозрюваного, залучається до кримінального провадження як свідок, або як особа, у приміщенні якої проводиться обшук чи огляд, або як керівник чи інший працівник установи, до якої скеровується запит про надання інформації чи ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів тощо. Такі дії також можуть здійснюватися щодо знайомих чи ділових партнерів «потенційного підозрюваного» або контрагентів підприємства, в якому «потенційний підозрюваний» є службовою особою. Тобто, у цих випадках особа сприймає таку діяльність як «обвинувальну», хоч і не має процесуального статусу підозрюваного.

У даному випадку виникає питання про особливості процесуального статусу особи, якій стало відомо, що стосовно неї здійснюється діяльність, що по-суті є обвинувальною.

З точки зору КПК України така особа формально не є підозрюваним. Однак, як відомо, кримінальне процесуальне законодавство включає в себе не тільки КПК та інші закони України, але й міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 2 ст. 1 КПК України [1]). Одним з таких міжнародних договорів є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка ратифікована Законом України від 17.07.1997 [2].

При цьому кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ч. 5 ст. 9 КПК України).

Слід враховувати, що Європейський суд з прав людини застосовує так зване «автономне тлумачення» окремих юридичних понять Конвенції [3, с. 91]. Одним з прикладів автономного тлумачення є розуміння Європейським судом терміну «обвинувачення» в контексті статті 6 Конвенції (Право на справедливий суд). Так, у справі «Deweert v. Belgium» термін «обвинувачення» був визначений як офіційне повідомлення особи компетентним органом державної влади про наявність припущення про те, що цією особою вчинене кримінально каране правопорушення» [4]. Прикладами форм «офіційного повідомлення» Європейським судом були визнані: наявність ордера на арешт [5], блокування банківських рахунків [6].

Виходячи з того, що в українському кримінальному провадженні судовий розгляд щодо обґрунтованості висунутого кримінального обвинувачення неможливий без попереднього повідомлення про підозру, права на публічний розгляд, незалежність, безсторонність суду тощо не є актуальними для особи, якій про підозру не повідомлялося. Однак право на розумний строк розгляду справи виникає не з моменту початку судового розгляду, а з моменту, коли особі було пред'явлене обвинувачення в розумінні ст. 6 Конвенції. Такий висновок міститься, зокрема у рішенні «Меріт проти України» [7].

У даному випадку виникає питання про те, чи наділена особа можливістю впливати на дотримання розумних строків під час проведення досудового розслідування.

Що стосується положень ч. 2 ст. 6 Конвенції, відповідно до яких кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку [8], то зазначена норма міститься у ст. 62 Конституції України, а також ст. 17 КПК України.

Крім того, згідно з п. б) ч. 3 ст. 6 Конвенції кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту [8]. Стосовно даного права «обвинуваченого» можна зазначити, що до моменту повідомлення особі про підозру вона є достатньо обмеженою у користуванні цим правом. Не маючи процесуального статусу підозрюваного, особа не може подавати клопотання про проведення процесуальних дій в порядку ст. 220 КПК України (або ж у задоволенні цих клопотань буде відмовлено за формальними підставами подання їх неналежним учасником). Також не будучи підозрюваним особа не уповноважена знайомитися з матеріалами кримінального провадження в порядку ст. 221 КПК України.

Таким чином, кримінальне процесуальне законодавство України надає особі, щодо якої обвинувальна діяльність здійснюється до повідомлення їй про підозру, окремі гарантії реалізації нею прав, що зазначені в ст. 6 Конвенції, однак для повноцінного користування зазначеними правами потребує забезпечення своєчасного повідомлення про підозру.

Водночас, якщо без повідомлення особі про підозру їй було у певний спосіб офіційно повідомлено слідчим чи прокурором про те, що у них є достатні підстави вважати, що ця особа може бути причетною до вчинення злочину, то дана особа хоч і стає «обвинуваченою» з точки зору ст. 6 Конвенції, однак в кримінальному провадженні вона не набуває процесуального статусу підозрюваного. А тому вона не може користуватися такими правами підозрюваного, як подавання клопотань, скарг, заперечень, самостійне проведення процесуальних дій. Ті окремі права, якими користується така особа, є аналогічними тим, що є доступними для будь-якого учасника кримінального провадження.

У практиці Європейського суду факт здійснення обвинувальної діяльності стосовно особи (офіційне повідомлення такій особі компетентним органом державної влади про наявність припущення про те, що цією особою вчинене кримінально каране правопорушення) вважається достатнім для того, щоб така особа визнавалася «обвинуваченою» в розумінні ст. 6 Конвенції. При цьому Європейський суд не вимагає виконання будь-яких додаткових формальностей. Водночас, факт визнання особи «обвинуваченою» не означає автоматичного набуття нею процесуального статусу підозрюваного в кримінальному процесі України. Виходячи з цього, така особа не може користуватися процесуальними правами підозрюваного, а також до неї не можуть бути застосовані ті запобіжні заходи, які потребують попереднього повідомлення особі про підозру.

У даному напрямку доцільно аналізувати питання про те, які саме дії в кримінальному процесі України можуть трактуватися як такі, що містять офіційне повідомлення особі про наявність припущення про те, що цією особою вчинене кримінальне правопорушення.

---

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/>

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>

3. Манукян В.И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии: Научно-практическое пособие. – : Истина, 2010. – 480 с.

4. Девеер против Бельгии (Deweer v. Belgium): Постановление Европейского Суда по правам человека от 27 февраля 1980 года (жалоба № 6903/75) URL: <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/deveer-protiv-belgii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>

5. Неймайстер против Австрии (Neumeister v. Austria): Постановление Европейского Суда по правам человека от 27 июня 1968 года (жалоба № 1936/63). URL: <http://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/neumeister-protiv-avstrii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>

russkom-yazyke/nejmajster-protiv-avstrii-neumeister-v-avstria-postanovlenie-evropejskogo-suda/

6. Функе против Франции (Funke v. France): Постановление Европейского Суда по правам человека от 25 февраля 1993 года (жалоба № 10828/84). URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/funke-protiv-francii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>

7. Меріт проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 30 березня 2004 року (заява № 66561/01). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_110

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний договір від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Бублик О.В.,

науковий співробітник лабораторії інженерно-технічних, екологічних, військових досліджень та досліджень відео-, звукозапису Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса

ЕКСПЕРТНА ПРАКТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ В ЕЛЕКТРОУСТАНОВКАХ

За статистичними даними фахівців ХНДІСЕ, електротравми складають менше 10% від загального числа нещасних випадків, проте вони є причинами більше 50% випадків загибелі і тяжких каліцтв людей.

Як правило, найбільший відсоток нещасних випадків пов'язаних із електротравматизмом відбувається при виконанні електротехнічним персоналом робіт в електроустановках.

Роботи в діючих електроустановках відносяться до робіт підвищеної небезпеки та вимагають застосування підвищених вимог до співробітників, які допускаються до виконання таких робіт. З такими працівниками необхідним є проведення попереднього навчання та перевірка знань вимог безпеки в спеціалізованих навчальних закладах, що мають ліцензію на проведення такого навчання, складання наряду-допуску та проведення інструктажів з питань охорони праці згідно розроблених інструкцій підприємства та визначений нормативно-технічними вимогами порядок організації цих робіт, підготовки робочих місць та допуск працівників до роботи з постійним наглядом за їх виконанням з боку відповідальних осіб.

Аналіз експертної практики дає можливість виділити серед причин настання нещасних випадків, пов'язаних з експлуатацією електроустановок, об'єктивні (технічні) та суб'єктивні (організаційні) фактори. До об'єктивних факторів відносяться створення безпечних виробничих процесів та упере-